Dnro 001/81/2023

Pasi Sorjonen

11.10.2023

Eduskunta
Valtiovarainvaliokunta
sara.kuitunen@eduskunta.fi

Asiantuntijakuuleminen perjantaina 13.10.2023 klo 11.30

HE 41/2023 vp esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2024 ja VNS 1/2023 vp julkisen talouden suunnitelma vuosille 2024–2027

Akava kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto otsikkoasiassa.

Aluksi

Julkisen talouden suunnitelma (JTS) nojaa valtiovarainministeriön kansantalousosaston laatimaan riippumattomaan talousennusteeseen, joka sisältää arvion julkisen talouden kehityksestä vuosina 2024—2027.

Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan Suomen talouden kasvuvauhti jää pyöreään nollaan vuonna 2023, mutta vauhdittuu 1,2 prosenttiin vuonna 2024 ja edelleen 1,8 prosenttiin vuonna 2025. Sen jälkeen kasvun ennustetaan hidastuvan vain niukasti ja pysyvän pitkän aikavälin kasvuvauhtia nopeampana (on 1,7 prosenttia vuonna 2026 ja 1,6 prosenttia vuonna 2027). Verrattuna kevään 2022 Julkisen talouden suunnitelmaan kasvun arvioidaan nyt olevan heikompaa jakson alussa, mutta melko paljonkin vahvempaa vuodesta 2025 alkaen.

JTS:n mukaan julkisyhteisöjen alijäämä (nettoluotonotto) on kuluvana vuonna 2,4 prosenttia BKT:n arvoon suhteutettuna. Vuosina 2024–2026 alijäämän arvioidaan kasvavan ja vaihtelevan 3,0-3,4 prosentin välillä ja alenevan vuonna 2027 hieman kolmen prosentin alapuolelle. Valtion, kuntien ja hyvinvointialueiden yhteenlaskettu alijäämä, joka määrittää julkisen talouden velanottotarpeen, on tätä suurempi. JTS:n toteutuessa valtiontalous on vuonna 2027 ollut yhtäjaksoisesti alijäämäinen 19 vuotta ja kuntahallinto 27 vuotta. Julkisen talouden kestävyysvaje on 3 prosenttia eli noin 10 miljardia euroa.

Valtion, kuntien ja hyvinvointialueiden alijäämä on tarkastelujakson jokaisena vuotena reippaasti yli 10 miljardia euroa. Niinpä velanottotarve on mittava. Velka kasvaa BKT:n arvoa nopeammin, joten velan suhde BKT:n arvoon kohoaa kuluvan vuoden 74,2 prosentista 81,6 prosenttiin vuonna 2027.

Huoli julkisen talouden kriisinkestävyydestä on aiheellinen

Tämänkertainen JTS osoittaa kirkkaasti, että julkisen talouden velkaantumista on ehkä yllättävänkin vaikea taittaa siitä huolimatta, että siihen nyt pyritään. Jossain määrin yllättävää on myös se, että vaikka talous kasvaa kohtuullisesti tarkastelujakson loppuvuosina ja työllisyys paranee, velkaantuminen pikemminkin lisääntyy. Huoli julkisen talouden alijäämistä on ollut aiheellinen. Nyt näemme, kuinka aiemmat menojen lisäykset vaikuttavat pitkään ja korkojen kohoaminen kasvattaa nopeasti lainanhoitomenoja.

Väestön ikääntymisen tiedetään kasvattavan julkisia menoja tulevina vuosina. Tulevien menopaineiden vuoksi on huolestuttavaa, että julkisen sektorin (pl. eläkejärjestelmä) menot ovat jo lähtötilanteessa jatkuvasti suuremmat kuin tulot ja tämä epäsuhta jopa pahenee lähivuosina.

Maailma on kohdannut kaksi valtavaa kriisiä lyhyen ajan sisällä ja uusia kriisejä tulee varmuudella. On tärkeää huolehtia, että seuraavan kriisin tullessa Suomen (julkinen) talous on hyvässä kunnossa sellaisen kohtaamaan. Nykyiset pysyvän oloiset alijäämät antavat kuvan huonosta riskinkestävyydestä. Niinpä julkisen talouden tervehdyttämistä on jatkettava.

Menokehykset ovat olleet vuodesta 2003 lähtien oivallinen työkalu valtiontalouden hallinnassa. Kehysmenettelyn noudattaminen on tärkeä askel jatkoa ajatellen.

Kasvupotentiaalin vahvistaminen on hyvästä syystä talouspolitiikan keskeinen tavoite

Kansantalouden kasvupotentiaalin vahvistaminen on pitkällä aikavälillä ainoa keino kasvattaa julkisen talouden reaalituloja ja rahoittaa hyvinvointiyhteiskunnan tarvitsemat palvelut niin, että ei tarvitse velkaantua enemmän. Kasvukyvyn vahvistaminen on keskeinen talouspolitiikan tavoite, kuten pitääkin. Kyse on panostuksista tuottavuuden kasvattamiseen ja työllisyysasteen nostamiseen.

Tavoite nostaa TKI-investointien BKT-osuus 4 prosenttiin on erinomainen, samoin on sitoutuminen julkisen TKI-panostuksen kasvattamiseen. Tutkimus- ja kehittämisrahoituslain mukaisesti valtion T&K-rahoitus nostetaan asteittain 1,2 prosenttiin bruttokansantuotteen arvosta vuoteen 2030 mennessä. Valtiovallan sitoutuminen on tärkeää.

Kunnianhimoiset TKI-tavoitteet eivät saa kariutua TKI-osaajien puutteeseen. Kansainvälisillä osaajilla on tärkeä rooli TKI-toiminnan määrän ja laadun nostossa. Suomi tarvitsee paljon koulutettua ulkomaista työvoimaa.

Hallitus tavoittelee työllisyysasteen nostamista 80 prosenttiin. Tavoite on hyvä, joskin ikäluokkaa sille ei ole määritelty. Sopiva ikäluokka voisi olla 25–69-vuotiaat. Se ottaa huomioon kohtuullisen opiskeluajan ja eläkeiän kohoamisen.

Valtion budjetti tukee sopivaan aikaan talouskehitystä

Kotitalouksien ahdinko näkyy laajasti taloudessa. Luottamus on heikko, yksityinen kulutus on heikentynyt, luotonottohalukkuus ja asuntokauppa romahtaneet, minkä seurauksena rakennusala on ajautunut jyrkkään laskuun. Kansainvälinen kysyntä on vaimeaa ja Suomen talous on taantuman partaalla.

Ansiotulojen verotus kevenee, mikä parantaa kotitalouksien pahoin kärsinyttä ostovoimaa hyvään aikaan. Valtaosa kevenemisestä tulee toki työttömyysvakuutusmaksujen alenemisesta. Varsinaiset hallituksen päätökset keventävät ansiotulojen verotusta vain maltillisesti lisää. Työn tekemisen kannustimia pyritään parantamaan, joten verotuksen painopistettä siirretään työn verottamisesta kohti haittojen ja kulutuksen verotusta. Tätä linjaa kannattaa jatkaa lähivuosinakin.

Mukana on myös ongelmallisia verolinjauksia. Osa työntekijän työttömyysvakuutusmaksun alennuksesta kohdennetaan valtiolle siten, että ansiotulojen verotukseen vuonna 2024 tehtävästä normaalista indeksitarkistuksesta leikataan osa pois.

Työttömyysvakuutusmaksun alennuksen osittainen kohdennus valtiolle on itsessään poikkeuksellinen ja ongelmallinen. Työnantajapuolen alennukseen ei nyt kajota. Tämän lisäksi maksualennuksen kytkeminen indeksitarkistuksen kanssa on ongelmallinen, koska se tekee veropäätöksistä vähemmän läpinäkyviä.

Akava ry:n puolesta

Pasi Sorjonen
pääekonomisti